

YEŞİL

ORMAN OKULU

Green Forest School

Çocuğın Sağlıklı, Temiz ve Sürdürülebilir Bir Çevrede Yaşama Hakkı İçin

Eğitim Ortamlarının Koruma ve Geliştirme Kapasitesinin İzlenmesi Göstergeleri

Yeşil Orman Okulu

Mart 2023

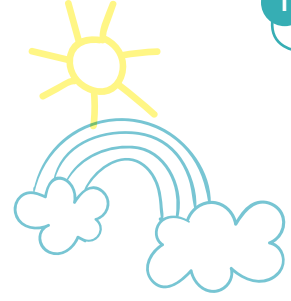
YEŞİL

ORMAN OKULU

Green Forest School

www.yesilormanokulu.com

1

Çocuğın Sağıklı, Temiz ve Sürdürülebilir Bir Çevrede Yaşama Hakkı İçin

Eğitim Ortamlarının Koruma ve Geliştirme Kapasitesinin İzlenmesi Göstergeleri

YEŞİL

ORMAN OKULU

Green Forest School

Yeşil Orman Okulu

Mart 2023

Muhit...

Çocuklar için “çevre” kavramı onun dışında yer alan tüm unsurları birden içerir. Çocuktaki çevre anlayışı bu nedenle yetişkinlere göre daha geniş bir çerçeveye sahiptir. Çocukların temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir çevresi diye tanımladığımız doğal çevrenin aslında okullarda çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Diğer yandan okullarda çevre ve doğa eğitimleriyle bu doğal çevrenin niteliğinin ve niceliğinin geliştirilebileceğini savunuyoruz.

Çevre ve doğa eğitiminde çocuğa öncelikle yaşadığı ortamın kendisine ait olduğu, o ortamın bir parçası olduğu ve temel ihtiyaçların bu çevrenin sağlıklı ve temiz olmasıyla sağlanacağı benimsenmelidir. Çevre ve doğa eğitiminin temel amaçları, çevreyle ilgili doğru bilgi, tutum, davranış ve becerileri geliştirmektir. Çevre eğitimleri, doğa temelli okullar ve orman okulları bu anlamda çok önemli çalışmalar yapmaktadır.

Doğal Çevre Çocuklara Zengin Bir Öğrenme Ortamı ve İçeriği Sunmaktadır.

Dünya Eğitim Enstitüsü'nün yaptığı araştırmaya göre, 12 yaşına kadar doğaya ve açık hava aktivitelerine düzenli dahil olmayan çocuklar büyüdüklerinde doğayı ve çevreyi önemsemiyorlar. İşte tam da bu nedenle çevre bilinci oluşturmak için çevre/doğa eğitimi ve doğayla temas imkanlarının artırılması çok önemlidir.

Küçük çocuklarla gerçekleştirilecek çevre ve doğa eğitimi onların çevreyi tanımalarının yanı sıra çevreye karşı duyarlıklarını arttırmalarına da destek olacaktır. Oyun çağındaki çocuklar için her ayrıntı ve materyal oyun ve oyuncak haline dönüşebilir. Esasında doğal çevre çocuklara zengin bir öğrenme ortamı ve içeriği sunmaktadır.

Okul Bahçeleri Ekolojik Ve Pedagojik Olmalıdır.

Yeşil Orman Okulu, okul öncesi dönem eğitim programları ve içerikleri hazırlayarak orman okulu eğitimine yönelik amaç, kazanım ve kavramlar konusunda çalışmalar yapmıştır. Eğitim ortamları için geliştirdiği bu gösterge seti ile çocukların çevre hakkının korunması ve geliştirilmesine yönelik adımlar atılmıştır. Okul ekosisteminin en önemli parçası olan okul bahçelerinin ekolojik ve pedagojik olması gerektiğini savunuyoruz. Bu gösterge seti ile eğitim ortamlarının, çocuğun sağlıklı, temiz ve sürdürülebilir bir çevrede yaşama hakkı çerçevesinde düzenlenmesine katkı sağlamayı amaçlıyoruz.

Çocukların Çevre Hakkının izlenmesi konusunda AB Etkiniz desteği ile Kayseri’de 6-7 Ağustos 2022 tarihinde yaptığımız eğitim ve çalıştay çok önemli bir birikimin oluşmasını sağlamıştır. Bundan sonra da Çocukların Çevre Hakkının Geliştirilmesi Raporu yayımlanmıştır.

Yeşil Orman Okulu olarak çocukların temiz sağlıklı ve sürülebilir bir okul ekosisteminde yaşamaları ve eğitim almaları için yaptığımız çalışmalar elinizdeki gösterge seti ile daha belirgin hale gelmiştir. Bu konu hakkında daha önce yaptığımız çalışmaları inceleyip bu çalışma ile farkındalık oluşturacağımızı düşünüyoruz. Bu çalışmanın tüm dünyadaki çocuklarımız için olumlu sonuçlar doğuracağına yürekten inanıyoruz.

Yeşil Orman Okulu; «Çocukların Çevre Hakkı Konusunda Çalışmalar» yapma misyonuna devam edecektir.

Dernek Başkanı
Mustafa Çetin

Önsöz

Hazırlayan;
Feray Salman

Katkı Sunanlar:
Mustafa Çetin
Detaylı bilgi için yesiormanokullari@gmail.com 'dan bilgi alınabilir.

www.yesilormanokulu.com
@yesilormanokulu

YEŞİL
ORMAN OKULU
Green Forest School

ISBN: 978-625-00-1257-4

Tasarım: Levent Kiran

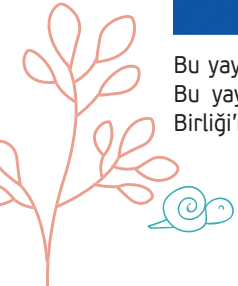
Baskı: Asma Köprü Medya Ltd. Şti.
(0312) 384 78 99

Kaynak gösterim;

Salman F. ve Çetin. M., (2023) Çocuğun Sağlıklı, Temiz ve Sürdürülebilir Bir Çevrede Yaşama Hakkı İçin Eğitim Ortamlarının Koruma ve Geliştirme Kapasitesinin İzlenmesi Göstergeleri, Yeşil Orman Okulu Yayınları- 7, Ankara.

Bu yayın Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca Yeşil Orman Okulu sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Önsöz 3

1

GİRİŞ VE KAPSAM..... 7

1. 1. Çocukların Çevre Hakkı 7
1. 2. Devletlerin Genel Yükümlülükleri 11

2

İZLEME GÖSTERGELERİ..... 15

2. 1. Yapısal Göstergeler 15
 2. 1. a. Uluslararası insan hakları sözleşmelerin onaylanma durumu 16
 2. 1. b. Ulusal mevzuat çocuğun sağlıklı, temiz ve sürdürülebilir bir çevrede yaşama hakkını güvence altına almış mı?..... 18
 2. 1. c. Her gruptan ve kökenden çocuklara karşı temiz sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkının kullanılmasını ve bu haktan yararlanılmasını engelleyen her türlü ayrımcılık yasaklanmış mı?..... 19
 2. 1. d. Çocukların sağlıklı bir çevrede büyüme ve gelişme hakkının hayata geçirilmesi için stratejik planların ve eylem planları mevcut mu? (Zamana, ayrıştırılmış veriye, somut hedeflere, bütçelendirmeye dayalı) 20
2. 2. Süreç Göstergeleri..... 21
 2. 2. a. Çocukların güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre haklarının korunma durumunun değerlendirilmesine uygun izleme mekanizması mevcut mu?..... 22
 2. 2. b. Eğitim ortamları 23
2. 3. Sonuç Göstergeleri 26

3

EĞİTİM EKOSİSTEMİ İÇİN BELGE VE AYRINTILI BİLGİLER 29

3. 1. Okunması ve değerlendirilmesi önerilen belgeler 30
3. 2. Kapsamın belirlenmesinde ihtiyaç duyduğumuz bilgiler 31

İçindekiler

“Okul Bahçeleri
Ekolojik ve
Pedagojik
Olmalıdır.”

Yeşil Orman Okulu

1 GİRİŞ VE KAPSAM

1.1. Çocukların Çevre Hakkı

Doğal çevrenin korunması ve insan hakları arasındaki ilişkinin kurulması ve çevrenin bir insan hakkı olarak tanınması sürecinin başlangıç adımları, 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansında atılmıştır. Konferans sonunda yayınlanan Stockholm Bildirgesi, çevrenin korunması ve iyileştirilmesinin kişilerin, kurumların ve toplulukların aydınlatılması ve davranışlarının bu amaca uygun hale getirilmesinin gerektiğine, bunun için de hem yetişkinler hem de çocuklar için çevre eğitimi yapılmasının şart olduğunu vurgulamaktadır.¹

Stockholm Konferansından bu yana geçen 50 yılda, doğal çevrenin korunmasını hedefleyen küresel ve bölgesel ölçekte bağlayıcı sözleşmeler oluşturmuştur. Benzer bir biçimde temelini 1948 tarihinde BM Genel Kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinden alan insan hak ve özgürlüklerini esas alan insan hakları hukuku da geliştirilmiştir.

¹ 1972 Stockholm BM İnsan ve Çevre Konferansı Bildirgesi erişim için Barolar Birliği, Çevre Hukuku 472.pdf (barobirlik.org.tr)

Özellikle ve yer kürenin ve sonraki nesillerin geleceğini tehdit eden iklim değişikliğine yönelik artan farkındalık, insan hakları ve çevresel koruma arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılmasına yönelik uluslararası ilgiyi yeniden canlandırmıştır. Türkiye'nin de üyesi olduğu Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Konseyi (AK) kurumları, 2005'ten bu yana çevresel bozulmanın insan hakları üzerindeki etkilerini çeşitli kararlarda ve raporlarda ele almıştır.

BM İnsan Hakları Konseyi yakın zamanda, "güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreden yararlanmayla ilgili yükümlülükleri" araştırmak üzere insan hakları ve çevre konusunda Bağımsız bir Uzman yetkilendirmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) dahil, uluslararası insan hakları belgelerinin çok azı çevre hakkında açık hükümler içerir. İnsan hakları belgelerindeki mevcut hükümlerin çoğu, yeterli bir sağlık standardına sahip olma hakkıyla ilgilidir.

20 Kasım 1989 tarihli ÇHS, çocukların eğitiminin, diğer şeylerin yanında, "doğal çevreye karşı saygının geliştirilmesine" (Madde 29, paragraf (e)) yönelik olması gerektiğini belirtir.

Çocuk Hakları Komitesi ve insan hakları sözleşmelerinin uygulanmasını izleyen diğer organlar, korunan hakların sağlıklı bir çevrenin korunmasına bağlı olduğunu vurgulamaktadırlar.

Çocukların temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrede yaşama hakkı vardır!

Bu hak, 'çevre kirliliğinin tehlikelerini ve risklerini dikkate alma' da dahil olmak üzere, ulaşılabilir en yüksek sağlık standardı olan yaşam, hayatta kalma ve gelişme haklarında (madde 6) (madde 24), yeterli bir yaşam standardı (madde 27) ve doğal çevreye saygının geliştirilmesi (madde 29) dahil olmak üzere eğitim hakkı ile doğrudan bağlantılıdır.

Temiz hava, güvenli bir iklim, sağlıklı ekosistemler ve biyoçeşitlilik, güvenli ve yeterli su, sağlıklı ve sürdürülebilir gıda ve toksik olmayan ortamları içerdiğinden, bu hakkın temel unsurları çocuklar için son derece önemlidir.

Çocuk Hakları Komitesi, hazırlamakta olduğu 26 Nolu Taslak Genel Yorumda² çocuklar için bu hakkın gerçekleştirilmesine yönelik olarak derhal alınması gereken tedbirleri şöyle sıralamıştır:

Beş yaş altı çocuk ölümlerini önlemek için hem dış ortam hem de evsel hava kirliliğini azaltarak hava kalitesini iyileştirmek;

İklim krizini ele almak için yenilenebilir enerjiye, enerji depolamaya ve enerji verimliliğine yatırım yaparak kömür, petrol ve doğal gaz kullanımını aşamalı olarak ortadan kaldırmalı;

Çocuklar arasında sudan bulaşan hastalıkların yayılmasını önlemek için güvenli ve yeterli su ve sağlıklı su ekosistemlerine erişimin sağlanması;

Mevcut ve gelecek nesiller için biyoçeşitliliği korumak, korumak ve eski haline getirmek;

Yetersiz beslenmeyi ve kötü beslenmeyi önlemeyi amaçlayan sağlıklı ve sürdürülebilir gıda üretmek için endüstriyel tarımı dönüştürmek;

Çocukların sağlığı ve deniz ekosistemleri için tehlikeli olan maddelerin deniz ortamına doğrudan veya dolaylı olarak sokulmasını yasaklayarak deniz kirliliğini önlemek.

Bu tedbirlerin yanısıra, bilgiye erişim, karar verme sürecine katılım ve etkili hukuk yollarıyla adalete erişim, için çocukların kendi kaderlerinin temsilcisi olmaları, pasif bir şekilde miras almaktansa geleceklelerini aktif olarak şekillendirmeleri için eğitim yoluyla güçlendirilmesi dahil olmak üzere usuli unsurlar da benzer öneme sahiptir.

İnsan Hakları Konseyi'nin 8 Ekim 2021 tarihli "Temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre için insan hakkı" kararı yayımlandı. Diğer yandan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, İnsan Hakları Konseyi 48. oturumunda "Kalkınma hakkını da kapsayacak şekilde medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar dahil, tüm insan haklarının geliştirilmesi ve korunması" için "Temiz sağlıklı sürdürülebilir bir çevre için insan hakkını" 8 Ekim 2022 tarihinde kabul etmiştir. Alınan karara göre; "Temiz sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkını insan haklarından yararlanma açısından mühim bir insan hakkı olarak kabul eder; diğer haklar ve mevzuat ile bağlantılı olduğunu not eder; bu hakkın teşvik edilmesini ve çevre hukuku ilkelerine göre uygulanmasını tasdik eder." denilmiştir.

² OHCHR | Draft general comment No. 26 on children's rights and the environment with a special focus on climate change

1. 2. Devletlerin Genel Yükümlülükleri

A. Saygı Gösterme, Koruma ve Yerine Getirme Yükümlülüğü

Devletler, çocuk haklarına saygı duymak, onları korumak ve gerçekleştirmek için temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre sağlamalıdır.

A.1. Saygı Gösterme Yükümlülüğü

Devletlerin saygı gösterme yükümlülüğü,

- Devletlerin örneğin toksik kirlilik oluşturan, biyolojik çeşitliliğe zarar veren veya iklim değişikliğine katkıda bulunan ürün veya faaliyetleri sübvans etme yoluyla çevreye zarar vererek çocuk haklarını ihlal etmekten kaçınması,
- Devletlerin, çocukların iklimin korunmasına ilişkin görüşlerini ifade etme haklarını sınırlandıran veya çevresel bilgilere erişimlerine kısıtlamalar getiren eylemlerden kaçınması,
- Bilime dayalı ve ilgili uluslararası yönergelerle tutarlı (Dünya Sağlık Örgütü tarafından geliştirilmiş çevre sağlığı ve güvenliğine ilişkin olanlar dahil) mevzuat, politikalar, stratejiler veya planlar geliştirmek de dahil olmak üzere, çocukların çevreyle ilgili haklarından tam ve etkili bir şekilde yararlanmalarını sağlamaya yönelik kasıtlı, somut ve hedefe yönelik adımlar atmak,
- Devletler, ikna edici bir gerekçe olmaksızın çocukları daha az koruyan geriye dönük tedbirler almayacaktır.

A.2. Koruma Yükümlülüğü

Devletler,

- Ticari işletmeleri düzenlemek de dahil olmak üzere, diğer kaynaklardan kaynaklanan çevresel zararlara karşı çocukları koruyacaktır. Örneğin, erken uyarı sistemleri kurarak, insan kontrolü dışında olsalar dahi, çocuklar için yaşamı tehdit edebilecek çevreyle ilgili afetlerin etkilerini önleme ve etkilerini azaltma yükümlülüğü altındadır.
- Çocukları çevresel risklerle ilgili yanlış bilgilendirmeden ve şiddet veya diğer misilleme risklerinden korumakla yükümlüdür.

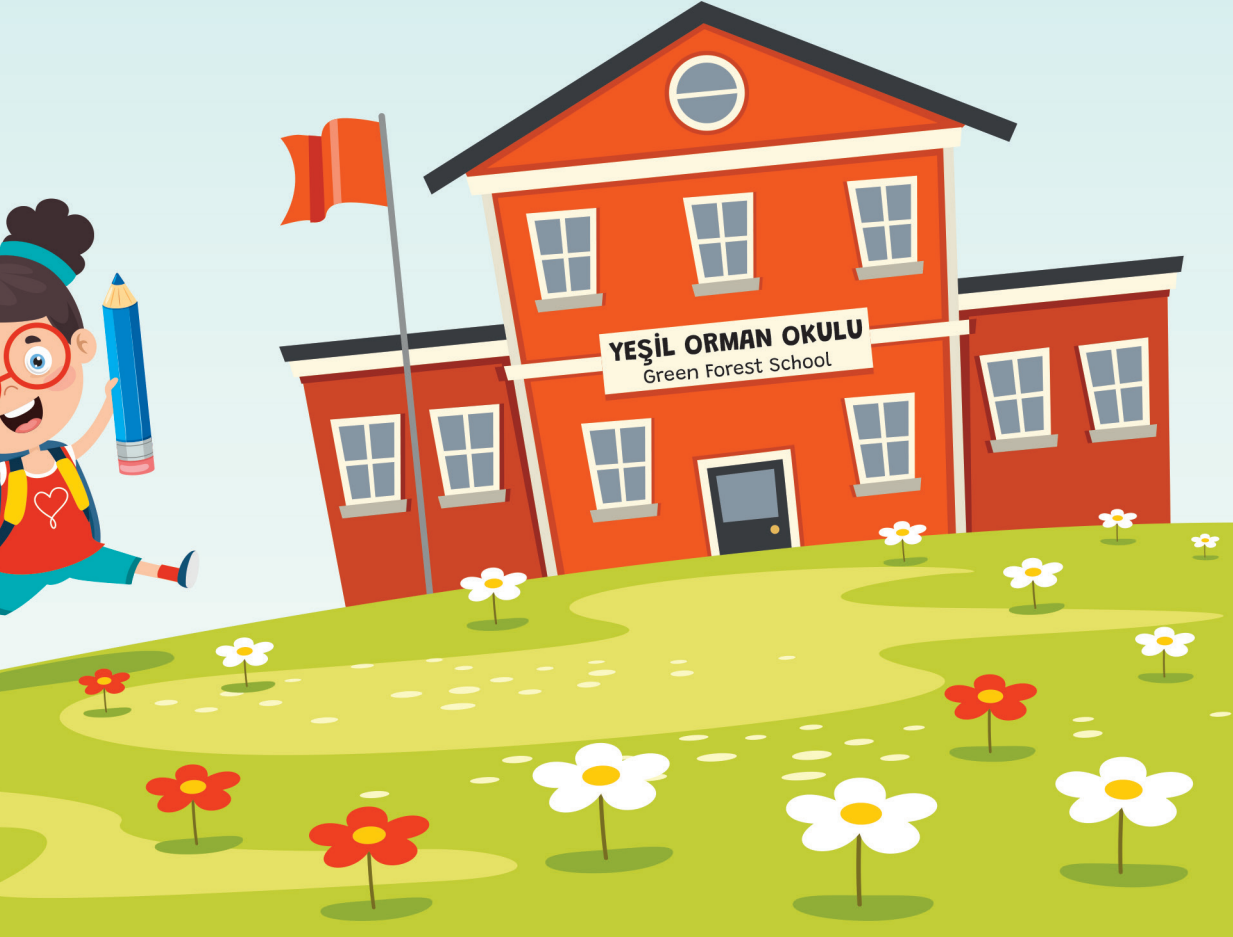
A.3. Yerine Getirme Yükümlülüğü

Devletler,

- Herkes için güvenli ve yeterli suyun mevcudiyetini sağlamak için altyapıya yatırım yaparak, çocukların çevreyle ilgili haklarından yararlanmalarını kolaylaştırmak, teşvik etmek ve sağlamak için etkili adımlar atmalıdır.
- Çocukları öngörülebilir çevresel zararlara ve haklarının ihlallerine karşı korumak için makul ölçüde uygun önlemleri alma konusunda gereken özeni gösterme yükümlülüğü vardır. (Örneğin, politikaların ve projelerin çevresel etkilerinin değerlendirilmesi ve ihtiyati yaklaşıma gerekli özenin gösterilmesi, önlenemeyen zararın azaltılması ve hem öngörülebilir hem de fiili zararlar için zamanında ve etkili çözümler sağlanması),
- Çocukların çevreyle ilgili olarak seslerini duyurma haklarına yönelik olumsuz toplumsal tutumlarla mücadele etmesini ve tüm çocukların aile, okullar, topluluklar ve daha geniş çevresel karar alma süreçlerine anlamlı ve güçlü katılımını teşvik etmesi,

- Uluslararası iş birliği çerçevesinde mevcut olanlar da dahil olmak üzere, çocukların çevreyle ilgili haklarını gerçekleştirmek için mümkün olan azami mali, doğal, beşerî, teknolojik, kurumsal ve bilgi kaynaklarını tahsis etmek,
- Devletler, çocukları bu orantısız ve uzun vadeli etkilerden (çocukların, çevresel etkilerden geri dönüşü olmayan ve ömür boyu sürececek sonuçlar ve hatta ölüm dahil olmak üzere ciddi zararlara maruz kalma olasılıkları) koruyan çevresel standartlar belirlemeli ve uygulamalıdır.
- İklimle ilgili zararın çocuk hakları üzerindeki riskleri ve gerçek etkileri dahil olmak üzere, çevresel zararlara ilişkin güvenilir, düzenli olarak güncellenen ve ayrıştırılmış verilerin ve araştırmaların toplanmasını sağlamalıdır. Çevresel zararın farklı yaşlarda çocukların sağlığı ve gelişimi üzerindeki etkilerine ilişkin boylamsal verileri içermelidir. Bu tür veriler ve araştırmalar, her düzeyde çevre mevzuatı, politikaları, programları ve planlarının formülasyonu ve değerlendirilmesi için bilgi sağlamalı ve kamuya açık olmalıdır.

YEŞİL ORMAN OKULU GREEN FOREST SCHOOL

2 İZLEME GÖSTERGELERİ

2.1. Yapısal Göstergeler

(Geliştirilecek tüm göstergeler için, BMÇHS ve ek protokollerinin yanı sıra, ilgili diğer tüm uluslararası sözleşmeler (ve gerekiyorsa bölgesel sözleşmeler) tanım ve kapsamı belirlemektedir. Bu doğrultuda yasal mevzuat değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme, yapısal göstergeleri oluşturur.- Sözleşmede yer alan standartlara uygunluğun değerlendirilmesinde Sözleşme Komitesinin Genel Yorumlarına başvurulmalıdır).

2. 1. a. Uluslararası insan hakları sözleşmelerin onaylanma durumu

Uluslararası Standartlar	Gösterge	Değerlendirme Kaynakları
<ul style="list-style-type: none"> • BM Çocuk Hakları Sözleşmesi • BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Başvuru Usulüne İlişkin İhtiyari Protokol • BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi • Paris İklim Değişikliği Sözleşmesi • Avrupa Konseyi Bioçeşitlilik Sözleşmesi • Aarhus Sözleşmesi Çevresel Konularda Bilgiye Erişim, Karar Alma Sürecine Halkın Katılımı ve Adalete Erişim Sözleşmesi • « Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi » ve « Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stockholm Sözleşmesi » • « Uluslararası Ticarete Bazı Tehlikeli Kimyasallar ve Pestisitlere İlişkin Ön Bildirimli Rıza (PIC) Prosedürüne İlişkin Rotterdam Sözleşmesi » , 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Onaylanmış mı? 2. Çekince konmuş mu? Çekince varsa kaldırılmasına yönelik bir taahhüt var mı? 3. Beyan var mı? 4. Koordinatör Kurum Belirlenmiş mi? 5. Bu uluslararası standartların adının geçtiği, referans verildiği ulusal bir mevzuat çalışması (Kanun, genelge, eylem planı, yönetmelik vb) yapılmış mı? 6. Paris İklim Sözleşmesi gereği belirlenen ulusal hedefler çocukların sağlıklı temiz bir çevrede yaşamaları için yeterli mi? (1,5 derece için yeterli mi?) 7. Paris İklim Anlaşması gereği sağlıklı temiz bir çevrede yaşama hakkının yerine gelip gelmediğini izleme yerel düzeyde de dahil izleme mekanizmaları var mı? Bunlar nerelerde, yeterli mi? 	<p>Resmî Gazete BM kaynakları</p>

Uluslararası Standartlar	Gösterge	Değerlendirme Kaynakları
<ul style="list-style-type: none"> « Pestisitlerin Dağıtımı ve Kullanımına İlişkin Uluslararası Davranış Kuralları » « 1996 Atıkların ve Diğer Maddelerin Boşaltılmasıyla Deniz Kirliliğinin Önlenmesine Dair Sözleşme Protokolü, 1972 » « Kullanılmış Yakıt Yönetiminin Güvenliği ve Radyoaktif Atık Yönetiminin Güvenliğine İlişkin Ortak Sözleşme » « Bununla ilgili 1978 Protokolü ile değiştirildiği şekliyle Gemilerden Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1973 (MARPOL 73/78) », « Çevrenin Ceza Hukuku Yoluyla Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi » « Çevreye Tehlikeli Faaliyetlerden Kaynaklanan Zararın Hukuki Sorumluluğuna İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi » « Akdeniz'de Tehlikeli Atıkların Sınırötesi Hareketleri ve Bertarafından Kaynaklanan Kirliliğin Önlenmesi Protokolü » 		

2. 1. b. Ulusal mevzuat çocuğun sağlıklı, temiz ve sürdürülebilir bir çevrede yaşama hakkını güvence altına almış mı?

Kurumsal Yapılar	Değerlendirme Ölçütleri	Değerlendirme Kaynakları
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Güvenli bir iklimi temel bir unsur olarak içeren temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkı ulusal mevzuatta yer alıyor mu? 2. Çevre hakkı kapsamında savunuculuk, işbirlikleri ve ortaklıklar kurma mevzuatta yer alıyor mu ? 3. Çocuk haklarını etkileyebilecek çevresel standartlar, politikalar veya önlemlerin çocuk hakları etki değerlendirmesine tabi tutulması zorunlu mu? 	<p>T.C Anayasası Sağlık Kanunu + Yönetmelikler Eğitim Kanunu + Yönetmelikler Çevre Kanunu + Yönetmelikler Kamu Denetçiliği Kanunu TİHEK Kanunu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı</p>

2. 1. c. Her gruptan ve kökenden çocuklara karşı temiz sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre hakkının kullanılmasını ve bu haktan yararlanılmasını engelleyen her türlü ayrımcılık yasaklanmış mı?

Kurumsal Yapılar	Değerlendirme Ölçütleri	Değerlendirme Kaynakları
	<ol style="list-style-type: none">1. Ayrımcılık mevzuatında, ayrımcılık temelleri çocuğun bütün durumlarını kapsıyor mu?2. En fazla risk altındaki çocuk grupları özel önlemler içine dahil edilmiş mi?3. Çevreye verilmiş zararlardan etkilenme riski yüksek çocuklara ilişkin ayrıştırılmış veri toplama mekanizması oluşturulmuş mu?	<p>TC Anayasası TİHEK yasası TCK Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı</p>

2. 1. d. Çocukların sağlıklı bir çevrede büyüme ve gelişme hakkının hayata geçirilmesi için stratejik planların ve eylem planları mevcut mu? (Zamana, ayrıştırılmış veriye, somut hedeflere, bütçelendirmeye dayalı)

Kurumsal Yapılar	Değerlendirme Ölçütleri	Değerlendirme Kaynakları
<p>Sağlık Bakanlığı</p> <p>Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı</p> <p>Milli Eğitim Bakanlığı</p> <p>Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı</p> <p>Cumhurbaşkanlığı Strateji Başkanlığı</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stratejik Planlar, çocuklukta kirliliğe ve zehirli maddelere maruz kalmanın ortadan kaldırılması ve sera gazı emisyonlarının hızla azaltılması gibi çevresel zararı önleyen hedeflere sahip mi? 2. Eylem Planları, Çoklu ve kesişen ayrımcılık biçimleri nedeniyle çevreyle ilgili haklarından yararlanmanın önünde engel bulunan çocuklara yönelik hedeflere sahip mi? (kız çocukları, engelli çocuklar, azınlık gruplarının çocukları, kırsal topluluklardaki çocuklar, tehlikeli, kirli, afete eğilimli ve/veya iklim açısından hassas ortamlarda yaşayan veya çalışan çocuklar, yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, sokak durumundaki çocuklar, göçebe grupların çocukları, çatışma veya insani felaket durumlarındaki çocuklar ve mülteci, göçmen ve ülke içinde yerinden edilmiş çocuklar) 	<p>TC Anayasası</p> <p>TİHEK yasası</p> <p>TCK</p> <p>Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı</p>

2. 2. Süreç Göstergeleri

Süreç göstergeleri, sorumluluk sahiplerinin ulusal ve yerel düzeydeki çabalarını yansıtır; ulusal stratejileri, eylem planlarını, müdahale programlarını kapsar. Bu göstergeler, politika amaçları ve girdileri ile ilişkilendirilerek, istenen çıktıları ölçmek için tasarlanırlar. Böylece uygulamaların öngörülmemiş sonuçlarını ve sorumluluk sahiplerinin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini ortaya koyar.

2. 2. a. Çocukların güvenli, temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre haklarının korunma durumunun değerlendirilmesine uygun izleme mekanizması mevcut mu?

Kurumsal Yapılar	Değerlendirme Ölçütleri	Değerlendirme Kaynakları
Sağlık Bakanlığı Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Millî Eğitim Bakanlığı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Cumhurbaşkanlığı Strateji Başkanlığı	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kurumların iç değerlendirmeleri var mı? 2. Bağımsız Denetim var mı? 3. İzleme ve Değerlendirme süreçlerine çocuklar katılıyor mu? 4. İzleme sonuçları kamuoyuna açıklanıyor mu? 5. Okul ve çevresi için hava kalitesi ölçüm aracı var mı?, düzenli ölçümler yapılıyor ve okula, öğretmenlere, çocuklara ve ailelerine ölçüm bilgisi veriliyor mu? 6. Okul ve çevresi için zehirli atık ölçme düzenli yapılıyor, okula, öğretmenlere, çocuklara ve ailelerine ölçüm bilgisi veriliyor mu?. 7. Çocuklar için şikayet ve istek mekanizmaları var mı? (kutu, düzenli bir ders saati, resimlerle, vb vb) 	TC Anayasası TİHEK yasası TCK Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

2. 2. b. Eğitim ortamları

Kurumsal Yapılar	Değerlendirme Ölçütleri	Değerlendirme Kaynakları
<p>MEB</p> 	<ol style="list-style-type: none">1. Ana okulları müfredatı, ÇHS 29 da belirtilen şartlara uygun mu?2. Müfredat düzenli olarak gözden geçiriliyor mu?3. Çevrenin korunması konusu müfredatta detaylı bir şekilde çocuklara uygun dil ve materyallerle anlatılıyor mu?4. Okullarda düzenli sağlık kontrolü yapılıyor, hava kirliliği, zehirli atık, güvenli gıda ile ilgili sağlık sorunları ile ilgili okula, öğretmenlere, çocuklara ve ailelerine bilgi veriliyor mu?5. Erken çocukluk eğitimi veren / ana-okullarda, kreşlerde çalışanlara düzenli hizmet içi eğitimle sağlıklı temiz bir çevrede yasama hakkı konusunda bilgi veriliyor mu?6. Temiz bir çevrede yasama hakkını çocuklara anlatabilmeleri için gerekli eğitimi yöntemleri konusunda öğretim/ hizmetçi eğitim veriliyor mu?7. Okullarda çocuklarla birlikte biyo-çeşitlilik, araç dikimi, sebze/meyve bahçesi gibi konularda çalışmalar yapılıyor mu?	

Kurumsal Yapılar	Değerlendirme Ölçütleri	Değerlendirme Kaynakları
<p>MEB</p> 	<p>9. Okullar, afet risklerinin azaltıldığı ve atıkların bertaraf edildiği okul ekosistemine sahip midir?</p> <p>10. Müfredat, çocuğun sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik koşullarıyla halihazırdaki ve gelecekteki gereksinimleriyle doğrudan ilgili mi?</p> <p>11. Toplumsal cinsiyet eşitliği iklim ve çevre koruma ile ilgili müfredatlarda gözetilerek anlatılıyor mu?</p> <p>12. Ana-okullarının, kreşlerin yapım yeri, yapımı (inşaatı), onarımı, çevre düzenlemesi gibi süreçlere çevredeki 8 yaş altı çocukların ve ailelerinin katılımı için yapılan etkinlikler, hizmet içi eğitimler, bilgilendirme kampanyaları ve çalışmalarını nelerdir?</p> <p>13. Çocukların kendilerini etkileyebilecek önlemlere yönelik öneriler hakkında fikir oluşturma ve görüş bildirme yeteneğini dikkate alıyor mu?</p> <p>14. Ana okul öğretmenlerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri ÇHS'nin 29.Maddesinde yer alan ilkelere uygun mu?</p>	

Kurumsal Yapılar	Değerlendirme Ölçütleri	Değerlendirme Kaynakları
MEB 	<p>15. Ana okulların yerleşim ve mimari planlaması çocukların doğal çevre ile etkileşimine ilişkin bir çerçeveye sahip mi?</p> <p>16. Müfredatın hazırlanması ve uygulanmasında çocukları, ailelerin ve çocuk gelişimcilerinin görüşleri alınıyor mu?</p> <p>17. İlgili bakanlık, doğal çevreye saygının geliştirilmesine yönelik araştırmaları ve pilot uygulamaları destekliyor mu?</p> <p>18. Aileler ve çocuklar, çevre ve iklim sorunlarına yönelik olarak alınan tedbirler konusunda bilgilendiriliyor mu?</p>	

2.3. Sonuç Göstergeleri

1. Okul ve çevresi hava kalitesi ortalaması Dünya Sağlık Örgütü ortalamasında ya da altında mı? > DSO standardı PM2.5 and PM10 (<https://www.who.int/publications/i/item/9789240034228>)
2. İldeki ve okul ve çevresindeki yıllık üst solunum yolları hastalığı için doktora/hastaneye giden çocuk sayısı, oranı
3. İldeki ve okul ve çevresindeki yıllık üst solunum yolları hastalığı için doktora/hastaneye giden çocuk sayısı, oranı
4. İldeki ve okul çevresinde yıllık kursun ve diğer zehirli madde zehirlenen çocuk sayısı ve oranı
5. İlde, okul ve çevresinde kaza geçiren çocuk sayısı, oranı
6. Okul açık alanında kaza geçiren çocuk sayısı, oranı
7. Metre kare olarak her çocuğa düşen okul yeşil alanı
8. Metre kare olarak okul yeşil alanının okul alanına oranı

9. Çocukların okul yeşil alanından memnuniyet düzeyi
10. Okulda çocukların şikayet ve istekleri için mekanizmayı kullanan çocuk sayısı oranı
11. Şikayet ve isteklere okulun çözüm bulma oranı
12. Çocukların sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olan ve özel sektör tarafından gerçekleştirilen fiiller ve ihmallere yönelik şikâyet mekanizmasına başvuru sayısında artış
13. Eğitim ortamlarının çocuğun gelişme kapasitelerini güçlendirici çevresel faaliyetlere yönelmesini destekleyecek kamu bütçesindeki payında artış
14. Okulöncesi eğitim ortamlarında dahil olan çocuk sayısında artış
15. Okul öncesi eğitim ortamlarında çevre ile etkileşimi oluşturan faaliyet sayısı ve süresindeki artış

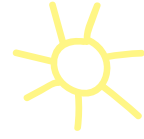
3 EĞİTİM EKOSİSTEMİ İÇİN BELGE VE AYRINTILI BİLGİLER

3. 1. Okunması ve değerlendirilmesi önerilen belgeler

Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)	Genel Yorum No. 5 (2003) Çocuk Hakları Sözleşmesi Genel Uygulama Önlemleri Genel Yorum No. 7 (2005) Çocuk Haklarının Erken Çocukluk Döneminde Yaşama Geçirilmesi
ÇHS -2 Çocuğun yüksek yararı ve ayrımcılığa maruz kalmama hakkı	
ÇHS -3- Çocuğun Yüksek Yararı	Genel Yorum No.14 (2014)
ÇHS -6. Madde: Çocuğun Yaşama Hakkı	
ÇHS- 12. Madde: Çocuğun yüksek yararı ve kendini ifade hakkı	Genel Yorum No. 12 (2009) Çocuğun katılım hakkı
ÇHS- 24. Madde : Çocuğun Sağlık Hakkı	Genel Yorum No: 15 (2013)
ÇHS -28-29. Maddeler (eğitim ve eğitimin niteliği)	Genel Yorum No. 1 (2001) Eğitimin Amaçları Madde 29 (1)
ÇHS 31. Madde (çocuğun oyun hakkı)	
ÇHS -	Genel Yorum No 26 (Taslak) - İklim değişikliğine özel bir odaklanma ile çocuk hakları ve çevre
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ESKHUS)	
ESKHUS Madde 12 (b) sağlık hakkı bit.ly/3EWsuEv	Genel Yorum No. 14 (2000)

3. 2. Kapsamın belirlenmesinde ihtiyaç duyduğumuz bilgiler

Okul Öncesi Eğitim Kurumları

Türkiye’de okul öncesi eğitim hizmetleri resmî, özel anaokulları, anasınıfları ve uygulama sınıflarında yürütülmektedir. Bu kurumlarda 36- 68 aylık (3-5 yaş) çocukların eğitimleri gerçekleştirilmektedir. 2020-2021 eğitim öğretim yılında resmi ve özel 30.978 okul öncesi eğitim kurumunda, **95.049 öğretmen** görev almış, 1.225.981 çocuk okul öncesi eğitimden faydalanmıştır.³

Okul Öncesi Eğitim ile ilgili Politika Belgeleri/Program/Yönetmelik/	
MEB, 2019-2023 Stratejik Planı ⁴	Sh. 41, 60, 88, 106
MEB, 2022 Yılı Performans Programı ⁵	Sh. 74
MEB, 2021 yılı Bütçe Raporu ⁶	Sh. 41
Millî Eğitim İstatistikleri, 2021-2022 ⁷	Sh.59-73
Özel Öğretim Kurumları Kanunu (5580) ⁸	
Millî Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği ⁹	Resmi Gazete Tarihi: 20.03.2012
Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ¹⁰	Resmi Gazete Tarihi: 26 Temmuz 2014

³ 04135921_1_nisan_PP-2022.pdf (meb.gov.tr), MEB, 2022 Yılı Performans Programı

⁴ 31105532_Milli_EYitim_BakanlYYY_2019-2023_Stratejik_PlanY__31.12.pdf (meb.gov.tr)

⁵ 04135921_1_nisan_PP-2022.pdf (meb.gov.tr), MEB, 2022 Yılı Performans Programı, sh. 74

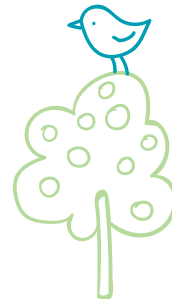
⁶ 30125920_2021_BUTCE_SUNUYU.pdf (meb.gov.tr)

⁷ 15142558_meb_istatistikleri_organ_egitim_2021_2022.pdf

⁸ 8049 (meb.gov.tr)

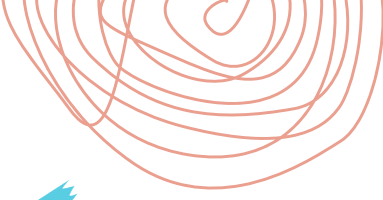
⁹ 03105058_OZEL_OYRETYM_KURUMLARI_YONETMELYYY__03.08.2022.pdf (meb.gov.tr)

¹⁰ 1703.pdf (meb.gov.tr)

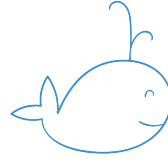
NOT

A large vertical sheet of lined paper with 18 horizontal blue lines and a hole punch on the left side, intended for writing notes.

YEŞİL
ORMAN OKULU
Green Forest School

www.yesilormanokulu.com

YEŞİL

ORMAN OKULU

Green Forest School

ISBN: 978-625-00-1257-4

Yeşil Orman Okulu

Mart 2023

www.yesilormanokulu.com

Bu yayın Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca Yeşil Orman Okulu sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.